

Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucija Ombudsmena • Ombudsperson Institution

RAPORT ME REKOMANDIME

I AVOKATIT TË POPULLIT TË REPUBLIKËS SË KOSOVËS

Rasti nr. 564 /2016

Halili dhe të tjerët

në lidhje me

Të drejtat e të pandehurit në procedurë penale – fazën e hetimit dhe ngritjes së aktakuzës

Drejtuar:

- z. Blerim Isufaj , Kryesues i Këshillit Prokurorial të Kosovës
- z. Aleksandër Lumezi, Kryeprokuror i Shtetit
- z. Nehat Idrizi, Kryesues i Këshillit Gjyqësor të Kosovës
- z. Besim Morina, U.D. Drejtor i Institutit Gjyqësor të Kosovës

Prishtinë, 20 tetor 2016

Qëllimi i Raportit

1. Qëllimi i këtij raporti është tërheqja e vërejtjes mbi shkeljen e të drejtave themelore në procedurën penale, përkatësisht në fazën e hetimit me rastin e ngritjes së aktakuzës dhe dërgimit të çështjes në gjykatë. Në këtë drejtim do të trajtohet në veçanti publikimi i njoftimit për ngritje të aktakuzës pa njoftimin paraprak të personave të akuzuar.
2. Institucioni i Avokatit të Popullit (IAP) ka pranuar 3 ankesa nga persona të ndryshëm me inicialet F.H., D.K. dhe H.A (tutje Ankuesit) që kanë shqetësimin e njëjtë, të cilët pretendojnë se u janë shkelur të drejtat e tyre në një rast të ngritjes së aktakuzës nga Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës (tutje Prokuroria Speciale) pranë Departamentit për Krime të Rënda të Gjykatës Themelore në Gjilan, ku janë të përfshirë 39 persona, të cilët nuk janë njoftuar për këtë veprim nga ana e prokurorisë, por këtë fakt e kanë mësuar vetëm përmes mediave me datë 16 shtator 2016. Pas pranimit të këtyre ankesave, IAP ka hapur rastin me qëllim të mbledhjes së fakteve dhe analizës së tyre me qëllim të konstatimit nëse ka shkelje të të drejtave ligjore të palëve që kanë qenë të përfshira në aktakuzën e Prokurorisë Speciale për shkak të mos informimit të tyre para se të bëhet njoftimi publik në media.
3. Prandaj, përmes këtij raporti Avokati i Popullit ka për qëllim kryesor:
  - të tërheq vërejtjen mbi domosdoshmërinë e mbrojtjes së dinjitetit të njeriut, jetësisht të parimit të prezumimit të pafajësisë dhe të drejtave tjera të personave që mund të jenë objekt i hetimit dhe akuzimit për vepra penale;
  - të argumentoj shkeljen e të drejtave të palëve në procedurë penale, përmes interpretimit të saktë dispozitave ligjore që garantojnë këto të drejta dhe të cilat janë të detyrueshme për organet e drejtësisë, përkatësisht Prokurorinë Speciale;
  - të vë në pah shkeljet e dispozitave ligjore në rastin për të cilin janë ankuar personat e akuzuar, dhe duke bërë një interpretim me të thellë në dritën e të drejtave themelore të njeriut të jap rekomandime konkrete që shkeljet e tilla të mos përsëriten në të ardhmen.

Baza juridike

4. Raporti bazohet në nenin 135, *parag.3* i Kushtetutës së Republikës së Kosovës, dhe Ligjin Nr. 05/L-019 për Avokatin e Popullit, përkatësisht nenin 16 (*parag.1-4* dhe 8) dhe nenin 18, *parag.1* (nënparag. 1.1-1.2 dhe 1.6). Mbi këtë bazë, Avokati i Popullit në përgjigje të ankesës së personave të lartë përmendur, përmes këtij raporti vendos të shqyrtoj rastin e shkeljes së pretenduar të të drejtave të njeriut të garantuara me kushtetutë, ligje dhe me instrumente ndërkombëtare, dhe të jap rekomandimet përkatëse.

Përmbledhja e fakteve dhe veprimet fillestare të Institucionit të Avokatit të Popullit

5. IAP me datë 23.09.2016 ka pranuar tri ankesa nëpërmjet e-mail adresës zyrtare nga ankues të ndryshëm, të cilët pretendojnë se janë njoftuar vetëm nga mediat për ngritjen e aktakuzës kundër tyre nga Prokuroria Speciale dhe konsiderojnë se u janë shkelur të drejtat e tyre themelore të garantuara me kushtetutë dhe ligjet në fuqi.
6. Ankuesit në shkresat e tyre paraqesin faktin se me datë 16.09.2016 në ora 14:30, në portalet e gazetave “Telegafi” dhe “Express” e më vonë edhe në televizionin KTV dhe ARTA, në mënyrë të vazhdueshme është dhënë informacioni për ngritjen e aktakuzës nga Prokuroria Speciale ndaj 39 të akuzuarve, në mesin e tyre edhe ankuesit. Përkundër kësaj, ankuesit nuk kanë marrë asnjë njoftim zyrtar apo konfirmim nga prokuroria në lidhje me aktakuzën e ngritur ndaj tyre siç është njoftuar vazhdimisht në mjete të informimit, prandaj konsiderojnë se më këtë u janë shkelur të drejtat e tyre të garantuara me Kushtetutën e Republikës së Kosovës (përkatësisht nenet 21, 23 dhe 30) dhe Kodin e Procedurës Penale të Kosovës. Sipas ankuesve, në mbrëmjen e datës 16.09.2016 kanë përjetuar një traumë, kur për ngritjen e aktakuzës janë informuar familja e ngushtë dhe rrethi i gjerë familjar drejtpërdrejt nga mjetet e informimit duke shkaktuar një gjendje të rëndë emocionale. Me këtë veprim, përkatësisht dhënien e njoftimit për media nga Prokuroria Speciale pa njoftimin dhe informimin paraprak të tyre si persona të përfshirë në aktakuzë, ankuesit konsiderojnë se është shkelur dinjiteti i tyre personal dhe familjar, si dhe janë prejudikuar si fajtorë, çka përbën shkelje të parimit të prezumimit të pafajësisë. Ankuesit, duke konsideruar se pasojat e shkaktuara ndaj tyre me dhënien e njoftimit për media nga Prokuroria Speciale nuk mund të zbutën me ankesë në adresë të IAP, por për shkak të besimit të tyre në IAP, kërkojnë trajtimin e kësaj çështje edhe me qëllim të marrjes së masave që shkeljet e tilla mos të përsëriten në të ardhmen.
7. Pas pranimit të ankesave, IAP ka hapur rast dhe përveç veprimeve të tjera ka kontaktuar edhe palët, të cilët kanë dëshmuar se edhe pas njoftimit në media akoma nuk kanë pranuar aktakuzën nga Prokuroria Speciale dhe nuk kanë angazhuar as avokat mbrojtës meqenëse nuk janë të informuar për përmbajtjen e aktakuzës që është publikuar në media (Deklarimet e datës 29.09.2016). Pra, rrjedhimisht sipas këtyre dëshmimeve del se detyrimi i informimit të palëve për aktakuzën nga ana e Prokurorisë Speciale nuk është përmbushur as përmes avokatit.
8. IAP ka vërejtur se përveç mediave që janë përmendur nga ankuesit, njoftimi për ngritjen e aktakuzës nga Prokuroria Speciale me datë 16.09.2016 ndaj 39 personave ku janë të përfshirë edhe ankuesit, është publikuar edhe në disa media të tjera dhe në web-faqën zyrtare të Prokurorisë Speciale të Kosovës (Shih <http://www.psh-ks.net/sq/lajme/prokuroria-speciale-e-republikes-se-kosoves-ka-ngritur-aktakuzekunder-39-personave-per-vepra-penale-qe-nderlidhen-me-krim-te-organizuar-dhe-korrupsion>).

9. Në bazë të komunikimit me ankuesit, IAP është njoftuar ndërkohë se ata kanë pranuar kopjet e aktakuzës me datë 06.10.2016.
10. Në lidhje me këtë rast, Avokati i Popullit ka vërejtur se ka bazë për vlerësimin e shkeljeve të pretenduara nga ankuesit, si persona të akuzuar në procedurë penale, dhe në vijim të raportit vendos të analizoj të drejtat themelore të personave që janë objekt i hetimit dhe akuzës në procedurë penale siç garantohet me dispozitat formale-juridike në lidhje me të drejtën për informim, për t'u prezumuar të pafajshëm dhe për t'u trajtuar me dinjitet. Analiza në këtë raport do të kufizohet kryesisht në lidhje me shkeljet e pretenduara në rastin konkret të paraqitur nga ankuesit, përkatësisht njoftimit publik mbi faktin e ngritjes së aktakuzës nga ana e Prokurorisë Speciale (përmes medieeve) dhe mos informimi paraprak i personave të përfshirë në aktakuzë.

Analiza e rastit

I. E drejta për t'u informuar për aktakuzën dhe përmbajtjen e saj në raport me përgatitjen e mbrojtjes efektive – garancitë ligjore për të pandehurin

11. E drejta e personit të pandehur në procedurë penale për t'u informuar në kohë sa më të shpejtë në lidhje me aktakuzën dhe provat e tjera, përbën një nga të drejtat themelore të tij. Në rastin konkret, ku janë të përfshirë edhe ankuesit, Prokuroria Speciale nuk ka arritur të zbatoj këtë të drejtë ligjore. Avokati i Popullit vë në pah se njoftimi i të pandehurit me aktakuzën dhe vënia në dispozicion i provave në afat sa më të shpejt, nuk paraqet thjesht një detyrim formal, por në vetvete përmban garancinë e ruajtjes së dinjitetit të personit të akuzuar (duke e njoftuar drejtpërdrejt dhe në mënyrë të qartë për akuzat) dhe në anën tjetër paraqitet si parakusht për përgatitjen e mbrojtjes efektive nga i pandehuri për fazat e tjera të procedurës.
12. Për më tepër, me Kodin e Procedurës Penale të Republikës së Kosovës (KPP) që është në fuqi nga 1 janar 2013, derisa zbatohet modeli me premisa të tipit akuzator për dallim nga kodi i kaluar¹, informimi në kohë për ngritjen e aktakuzës dhe përgatitja efektive e mbrojtjes marrin vlerë të posaçme për shkak të rolit që tani kanë palët në procedurë penale. Në këtë drejtim, detyrimi i prokurorit të shtetit është edhe më i madh që të kujdeset për ruajtjen dhe garantimin e të drejtave të personave të pandehur gjatë fazës së hetimit dhe ngritjes së aktakuzës, derisa nuk kemi një rol aktiv të njëjtë të gjyqtarit në këtë fazë. Edhe për këtë arsye, mos informimin e palëve për aktakuzën nga ana e Prokurorisë Speciale në kohën e ngritjes së saj, para se ky fakt të bëhet publik në media, Avokati i Popullit e konsideron veprim në kundërshtim me detyrimet që ka prokurori i shtetit.

---

¹ Siç dihet, deri në hyrjen në fuqi të Kodit të ri të Procedurës Penale (1 janar 2013) në sistemin tonë zbatoheshin sistemi inkuizitor, ku gjyqtari kishte rol aktiv në mbledhjen e provave dhe përgjegjësi funksionale me të madhe për mbrojtjen e të drejtave të personit të pandehur në procedurë penale. Me Kodin e ri është akceptuar modeli i sistemit akuzator kur gjyqtari tani nuk e ka këtë rol, por barra bie mbi prokurorin e shtetit dhe të pandehurin për mbledhjen dhe prezantimin e provave, prandaj edhe detyrimet dhe përgjegjësitë e prokurorit për mbrojtjen e të drejtave të palëve në procedurë janë shtuar. Me shumë shih edhe Udhëzuesi i Kodit të Procedurës Penale të Kosovës, Prishtinë 2013 (tutje Udhëzuesi i KPP) fq.31 dhe vazhdim.; Raporti i OSBE-së: Shqyrtimi i zbatimit të kodit të ri të procedurës penale në Kosovë, 26 Qershor 2016 (tutje Raporti i OSBE-së).

13. Sipas nenit 242, *parag.1* të KPP “Aktakuza i paraqitet gjykatës kompetente në aq kopje sa ka të pandehur dhe mbrojtës të tyre dhe një kopje shtesë për gjykatën. Gjithashtu, gjykatës i dërgohet edhe lënda complete e hetimit nga prokurori i shtetit”. Nga kjo buron obligimi i prokurorit të shtetit që në momentin e ngritjes së aktakuzës duhet të sigurohet se edhe materialet janë të gatshme për t’i dhënë të pandehurit.²
14. Në lidhje me rastin konkret, duhet cituar se KPP në dispozitën mbi “**Materialet të cilat i jepen të pandehurit me ngritjen e aktakuzës**” në nenin 244, *parag.1* (nënparag.1.1-1.6) përcakton se: “Jo më vonë se nga ngritja e aktakuzës, prokurori i shtetit i siguron mbrojtësit apo mbrojtësit kryesor materialet e mëposhtme ose kopjen e tyre të cilat janë në posedim, në kontroll ose në mbrojtje të tij, nëse këto materiale nuk i janë dhënë mbrojtësit gjatë hetimit:
- procesverbalet mbi deklaratimet ose pohimet, të nënshkruara apo të panënshkruara nga i pandehuri;
  - emrat e dëshmitarëve të cilët prokurori i shtetit ka ndërmend t’i thërret për dëshmim dhe çdo deklaratim të mëhershëm të dhënë nga dëshmitarët e tillë;
  - të dhënat mbi identifikimin e personave për të cilët prokurori i shtetit e di se posedojnë prova të pranueshme dhe shfajësuese ose informata lidhur me çështjen dhe çdo procesverbal të deklaratimeve, të nënshkruar apo të panënshkruar nga personat e tillë për këtë çështje;
  - rezultatet e ekzaminimit fizik dhe mendorë, testet shkencore ose eksperimentet e bëra lidhur me çështjen;
  - kallëzimet penale dhe raportet e policisë; dhe
  - përmbledhjet ose referencat për provat materiale të mbledhura gjatë hetimit.
15. Nga këto dispozita del se prokurori i shtetit, në rastin konkret prokurori i Prokurorisë Speciale nuk ka zbatuar këtë detyrim në raport me të pandehurit (ankuesit). Për më tepër, duhet theksuar se në *parag.3* përcaktohet se: “Pas ngritjes së aktakuzës, prokurori i shtetit i siguron mbrojtësit çfarëdo materiali të ri të paraparë në paragrafin 1. të këtij neni brenda dhjetë (10) ditëve nga pranimi i tyre”. Në rastin konkret, përveç të tjerave, Avokati i Popullit vëren se Prokuroria Speciale nuk ka shfrytëzuar as këtë mundësi që përcaktohet në KPP që të njoftoj të akuzuarit për aktakuzë e ngritur ndaj tyre (pra, afatit kohor prej 10 ditëve, në kuptim të një afati të arsyeshëm), siç del nga deklaratimet e ankuesve se as pas këtij afati nuk kanë pranuar aktakuzën me materialet përkatëse dhe nuk kanë avokat të autorizuar (Deklaratat e datës 29.09.2016). Përkundrazi, IAP është informuar se ankuesit kanë pranuar kopjen e aktakuzës (*Aktakuza PPS.Nr.129/2014*) vetëm me datë 06.10.2016, afërsisht 1 muaj nga ngritja e saj (10.09.2016 – data e ngritjes së aktakuzës).

² Për me shumë shih edhe Udhëzuesi i KPP, fq.62.

16. Avokati i Popullit konsideron se megjithëse parashihet mundësia ligjore që gjyqtari (në rastin e ankuesve kryetari i trupit gjykues) të dorëzoj një kopje të aktakuzës për të pandehurin gjatë shqyrtimit fillestar (neni 245 i KPP), kjo nuk mund të konsiderohet në asnjë rast si zëvendësim i njoftimit nga ana e prokurorit për ngritjen dhe përmbajtjen e aktakuzës.³ Madje sipas dispozitës së përcaktuar në *parag.2* të nenit 245 ku thuhet se : “*Gjatë shqyrtimit fillestar, gjyqtari i vetëm gjykues ose kryetari i trupit gjykues i jep kopjen e aktakuzës të pandehuri apo të pandehurve, nëse ata nuk i kanë pranuar këto kopje të aktakuzës më parë*”, vërehet se detyrimi i gjyqtarit apo kryetarit të trupit gjykues është i natyrës plotësuese. Aq me tepër, Avokati i Popullit tërheq vërejtjen, se me qëllim të mbrojtjes së dinjitetit dhe të drejtave themelore të personave të pandehur, obligimi i prokurorit që të njoftoj të pandehurin për ngritjen e aktakuzës dhe përmbajtjen e saj ekziston gjithmonë para se njoftimi për këtë veprim të bëhet publik, çka nuk ka ndodhur në rastin e ankuesve.
17. Në lidhje me rastin e ankuesve dhe për raste të tjera, Avokati i Popullit vëren gjithashtu, se mos informimi për ngritjen e aktakuzës dhe përmbajtjen e saj, përveç cenimit të dinjitetit të personave të pandehur nga informimi vetëm përmes mediave, logjikisht rezulton edhe me pasoja të tjera për të pandehurit siç është e drejta për “*negocimin e marrëveshjes për pranimin e fajësisë*” para ngritjes së aktakuzës (shih neni 233, *parag.1*), apo edhe aplikimi i mundësive të tjera ligjore që përcaktohen në KPP siç janë “*lirimi nga dënimi*” (neni 234) dhe shpallja “*dëshmitarë bashkëpunues*” (nenet 235-239).
18. Në raport me vazhdimin e procedurës penale, Avokati i popullit thekson se mos informimi me kohë për ngritjen e aktakuzës, për provat dhe shkresat e lëndës, siç ka ndodhur në rastin e ankuesve, ka për pasojë dobësimin e pozitës së të pandehurve për përgatitjen e mbrojtjes efektive, sidomos për fazën e kundërshtimit të provave në të cilat bazohet akuza apo paraqitjen e kërkesës për hudhjen e aktakuzës nga i pandehuri (neni 259 dhe 250). Avokati i Popullit vlerëson se mungesa e njoftimit për ngritjen e aktakuzës dhe përmbajtjen e saj për personat e akuzuar, dhe mosvënja në dispozicion e provave dhe materialeve të tjera e rrezikon shfrytëzimin efektiv të këtyre mundësive ligjore nga i pandehuri, dhe cenon parimin e barazisë së palëve në procedurë, si një nga parimet themelore të procedurës penale në Kosovë. Derisa ligjvënësi ka përcaktuar pozitë të barabartë të paditësit dhe të pandehurit, është detyrim i prokurorisë dhe gjykatës që për këto të drejta të kujdesen gjatë gjithë procedurës penale, përfshirë edhe fazën e hetimit dhe ngritjes së aktakuzës nga ana e prokurorisë.
19. Për shkak të rëndësisë së njoftimit dhe dorëzimit të shkresave për palët në procedurë, KPP këtë aspekt e rregullon në mënyrë të detajuar në dispozitat e tij (*shih* nenet 476-484). Në lidhje me rastin e ankuesve, Avokati i Popullit kujton në veçanti përcaktimin në nenin 478, *parag.2*, ku parashihet se: “*Të pandehurit i cili nuk ka mbrojtës i*

³ Duhet theksuar se në rastin e ankuesve, akoma nuk ka kaluar afati prej 30 ditëve për mbajtjen e shqyrtimit fillestar (sipas nenit 245 të KPP), por kjo nuk arsyeton në asnjë rast mohimin e të drejtave të personit të pandehur gjatë fazës së hetimit dhe para ngritjes së aktakuzës (siç u argumentua me lartë), sidomos dhënien e njoftimit në media për ngritje të aktakuzës pa informuar personat e akuzuar.

dërgohet personalisht aktakuza, aktgjykimi dhe vendimet tjera për të cilat afati i ankesës fillon nga dita e dorëzimit,...". Sipas kësaj (*Ex lege*) del se të pandehurit njoftimi dhe shkresat e lëndës duhet t'i dërgohen në kohë të arsyeshme dhe në mënyrën e përcaktuar me ligj.⁴

20. Përveç mos zbatimit të dispozitave të KPP që u trajtuan me lartë, mbi të drejtën e ankuesve që të njihen me faktin e ngritjes së aktakuzës dhe të informohen qartësisht për akuzat që u vihen në barrë, ky veprim i Prokurorisë Speciale është në kundërshtim edhe me dispozitat dhe frymën e Kushtetutës së Republikës së Kosovës (Kushtetuta), Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ), praktikës së Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (GJEDNJ), dhe përgjithësisht standardeve ndërkombëtare për respektimin e të drejtave të njeriut. Avokati i Popullit rikujton, si në vijim:

Në lidhje me këtë aspekt, në nenin 30 të Kushtetutës përcaktohet se: "Çdokush që akuzohet për vepër penale, gëzon të drejtat minimale në vijim:

(1) të njoftohet menjëherë në gjuhën që kupton, për natyrën dhe shkakun e akuzës kundër saj/tij;

(2) të njoftohet për të drejtat e tij/saj sipas ligjit;

(3) të ketë kohë, mundësi dhe mjete të mjaftueshme për të përgatitur mbrojtjen e vet;

(4) të ketë ndihmën pa pagesë të një përkthyesi, kur nuk flet ose nuk kupton gjuhën në të cilën zhvillohet gjykimi;

(5) të ketë ndihmën e një mbrojtësi që e zgjedh, të komunikojë lirisht me të dhe, nëse nuk ka mjete të mjaftueshme, t'i sigurohet mbrojtja falas;

(6) të mos shtrëngohet për të dëshmuar kundër vetvetes ose për të pranuar fajësinë e vet.

Gjithashtu në nenin 6, paragraf.3 të KEDNJ përcaktohet se çdo i akuzuar për një vepër penale ka të drejtat minimale të mëposhtme:

a. të informohet brenda një afati sa më të shkurtër, në një gjuhë që ai e kupton dhe në mënyrë të hollësishme, për natyrën dhe për shkakun e akuzës që ngrihet ndaj tij;

b. t'i jepet koha dhe lehtësitë e përshtatshme për përgatitjen e mbrojtjes;

c. të mbrohet vetë ose të ndihmohet nga një mbrojtës i zgjedhur prej tij, ose në qoftë se ai nuk ka mjete të mjaftueshme për të shpërblyer mbrojtësin, t'i mundësohet ndihma ligjore falas kur këtë e kërkojnë interesat e drejtësisë;

d. të pyesë ose të kërkojë që të merren në pyetje dëshmitarët e akuzës dhe të ketë të drejtën e thirrjes dhe të pyetjes të dëshmitarëve në favor të tij, në kushte të njëjta me dëshmitarët e akuzës.

⁴ Për një krahasim të këtij aspekti shih edhe Vendimin e Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë të Republikës së Shqipërisë (Nr.5 i Regj.Themeltar, nr.5 i Vendimit) të datës 10.04.2009, për pushimin e gjykimit të çështjes penale Nr.1, të vitit 2007, ku gjykata me tjerash ka konstatuar se ka shkelje të dispozitave të Kodit të Procedurës Penale nga Prokuroria, për shkak të mos informimit dhe vënies në dispozicion të pandehurve (ose mbrojtësve të tyre) aktet e procedimit penal ndaj tyre, në formën dhe mënyrën e përcaktuar me ligj, para se çështja të dërgohet në gjykatë. Ky konstatim i gjykatës është mbështetur konkretisht në nenin 327, paragraf. 2 të Kodit të Procedurës Penale të Republikës së Shqipërisë, ku përcaktohet se: "... prokurori, pasi ... sigurohet që i pandehuri ose mbrojtësi (i tij) është njohur me aktet (e çështjes), vendos ... dërgimin e çështjes në gjykatë". Me shumë shih vendimin në web faqën zyrtare të gjykatës : <http://www.gjykataelarte.gov.al/>.

21. Bashkimi Evropian, në mënyrë të vazhdueshme edhe në kuadër të legjislacionit dytësor i ka kushtuar kujdes përcaktimit dhe avancimit të të drejtave të personave të përfshirë në procedurë penale, me theks të veçantë edhe të drejtës për informim mbi akuzat.⁵
22. Gjithashtu, duhet theksuar se GJEDNJ në praktikën e saj, që nga fillimi ka qenë rigoroze dhe shumë e kujdesshme në raport me të drejtën e informimit të personave për aktakuzën dhe vënien në dispozicion të saj në mënyrë të qartë për të pandehurin, në kuptim të sqarimit të detajuar për faktet dhe provat kundër tij.
23. Në lidhje me rastin e ankuesve duhet theksuar, se për me tepër, GJEDNJ kishte konsideruar një rast si shkelje e të drejtave të personit të akuzuar, kur *“edhe pse është dorëzuar aktakuzë, megjithatë, fakti se i pandehuri nuk ka qenë me origjinë italiane dhe nuk ka pasur vendqëndrim në Itali, ka njoftuar autoritetet gjyqësore italiane në një mënyrë të qartë, se për shkak të gjuhës ka vështirësi në kuptimin e komunikimit të tyre, dhe ka kërkuar që të dërgojnë dikë që flet gjuhën e tij amtare ose të flasin në njëerën nga gjuhët zyrtare të Kombeve të Bashkuara...”*, mos përmbushja e kësaj kërkesë nga autoritet italiane është konsideruar nga gjykata se i ka pamundësuar të pandehurit që të njihet me akuzat kundër tij, dhe kjo është cilësuar si shkelje e nenit 6 parag.3(a), të KEDNJ” (Shih Brozicek v. Italisë, 10964/84, 19 dhjetor 1989).
24. Gjithashtu në një rast të gjykimit për veprën penale “të dhunimit”, pas konstatimit të natyrës së rënd të kësaj vepre, Gjykata në mes të tjerash gjen se e drejta e aplikuesit (të pandehurit) që të jetë i informuar në hollësi mbi natyrën dhe shkakun e akuzimit kundër tij dhe e drejta e tij që të ketë kohë dhe lehtësime për përgatitjen e mbrojtjes së tij është shkelur për shkak se *“informatat që kanë përmbajtur akuzën kanë qenë të karakterizuara me paqartësi siç janë hollësitat mbi kohën dhe vendin e kryerjes, dhe në mënyrë të përsëritshme ka pas kundërthënie dhe ndryshime gjatë kohës së gjykimit...”* (Mattoccia v. Italisë, 23969/94, 25 korrik 2000).
25. Në një rast tjetër (Sadak dhe të Tjerët v. Turqisë, 29900/96, 29901/96, 29902/96 dhe 29903/96, 17 korrik 2001), GJEDNJ konstaton se: *“ Në rastin e rikualifikimit të fakteve, Gjykata e Sigurisë Kombëtare të Ankarasë është dashur t'i mundësoj të pandehurve mundësinë për të ushtruar të drejtat e tyre të mbrojtjes në mënyrë praktike dhe efektive, posaçërisht duke iu dhënë atyre kohë të domosdoshme për të bërë këtë gjë. Dosjet e rastit tregojnë që gjykata kombëtare e sigurisë, e cila ka pas mundësi të vendosë për shembull të shtyj dëgjimin edhe njëherë për faktet që janë rikualifikuar, por nuk u ka dhënë këtë mundësi të pandehurve për të përgatitur mbrojtjen për akuzën e re, për të cilën nuk janë informuar deri në ditën e fundit të gjykimit, gjë që ka qenë qartësisht shumë vonë. Përveç kësaj, avokatët e aplikuesve (të*

⁵ Shih Direktiva (BE) 2012/13 e datës 22 Maj 2012, mbi të drejtën e informimit në procedure penale (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0013&from=EN>), Direktiva (BE) 2016/343 e datës 09 Mars 2016, mbi fuqizimin e aspekteve të caktuara të prezumimit të pafajësisë dhe të drejtën për të qenë i pranishëm në gjyq në kuadër të procedurës penale (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0343&from=en>), etj.

pandehurve) nuk kanë qenë të pranishëm në ditën kur është bërë dëgjimi i fundit... Duke marrë parasysh këto fakte, Gjykata ka nxjerr përfundimin se e drejta e aplikuesve (të pandehurve) për tu informuara në hollësi për natyrën dhe shkakun e akuzës kundër tyre dhe e drejta e tyre për të pas kohë adekuate dhe lehtësira për përgatitjen e mbrojtjes së tyre është shkelur”.⁶

26. Nga këto raste, vërehet se në lidhje me të drejtën për t’u informuar për aktakuzën dhe përmbajtjen e saj (në mënyrë të qartë dhe të detajuar) dhe dhënien e mundësisë për të përgatitur mbrojtjen efektive kundër akuzave, praktika e GJEDNJ ka përcaktuar një standard të lartë në pajtim me përcaktimet e KEDNJ. Prandaj, Avokati i Popullit tërheq vërejtjen, se ky standard duhet zbatuar edhe nga prokuroritë dhe gjykatat në Republikën e Kosovës, çka në rastin e ankuesve të cilët nuk janë informuar për ngritjen e aktakuzës ndaj tyre para se njoftimi të bëhet publik në media, Prokuroria Speciale as përafërsisht nuk ka përmbushur detyrimin ligjor apo kërkesat e këtij standardi.

II. Detyrimi i mbrojtjes së dinjitetit të njeriut dhe respektimi i prezumimit të pafajësisë në procedurë penale

27. Avokati i Popullit, vëren se në rastin e ankuesve përveç shkeljes së të drejtave të tyre që u përmendën me lartë, me publikimin në media të ngritjes së aktakuzës pa njoftim paraprak është cenuar edhe dinjiteti njerëzor i tyre. Siç del nga deklaratimet e ankuesve dhe faktet e mbledhura nga IAP, njoftimi i të akuzuarve për ngritjen e aktakuzës ka ardhur vetëm përmes mediave, dhe të kuptuarit e këtij fakti në këtë mënyrë ka shkaktuar shqetësim të madh të personave të përfshirë dhe familjeve të tyre.

28. Detyrimi i respektimit të dinjitetit të secilit person buron nga kushtetuta, ku në nenin 23 përcaktohet se “*Dinjiteti i njeriut është i pacenueshëm dhe është bazë e të gjitha të drejtave dhe lirive themelore të njeriut*”. Mbi këtë bazë, Avokati i Popullit kujton se edhe veprimet dhe vendimet e të gjitha organeve të drejtësisë duhet të jenë në frymën e këtij përcaktimi, si parimi fundamental dhe kornizë e interpretimit të të drejtave themelore të çdo individi, përfshirë edhe palëve në procedurë penale.

29. Mbrojtja e “Dinjitetit të njeriut” është parimi bazë i përcaktuar edhe në dokumentet kryesore ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave të njeriut, siç janë Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut e vitit 1948 (neni 5), Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike (neni 7), etj.

30. Nuk ka dyshim, se në frymën e këtyre përcaktimeve është edhe KPP, madje në dispozitat e tij edhe shprehimisht përcaktohet obligimi i mbrojtjes së dinjitetit të

---

⁶ Për më shumë mbi praktikën e GJEDNJ në raport me të drejtën për t’u informuar për përmbajtjen e aktakuzës dhe të drejtën për të përgatitur mbrojtjen në mënyrë efektive shih edhe rastet: *Vaudelle v. Francës*, 35683/97, 30 janar 2001, *Miriaux v. Francës*, 73529/01, 26 shtator 2006, *X v. Mbretërisë së Bashkuar*, 8231/78, 6 mars 1982, etj.

personit të pandehur në procedurë penale (shih në veçanti nenet 83, *parag.6*; neni 108, *parag.5*; dhe neni 154, *parag.3*).

31. Andaj, Avokati i Popullit, insiston që parimi i mbrojtjes së dinjitetit të personave që janë si të pandehur në procedurë penale, duhet të jetë bazë e të gjitha interpretimeve dhe veprimeve procedurale nga ana e prokurorisë dhe gjykatës.
32. Avokati i Popullit tërheq vërejtjen, se publikimi i aktakuzave dhe sidomos zbulimi i identitetit të personave të dyshuar përmes mediave, pa një kujdes të madh dhe me respektim rigoroz të ligjeve në fuqi, paraqet rrezik për cenimin e dinjitetit të palëve në procedurë penale dhe parimit të prezumimit të pafajësisë së të pandehurve.
33. Në rastin e ankuesve, cenimi i parimit të prezumimit të pafajësisë konsiston në mos informimin e tyre për ngritjen e aktakuzës dhe mos vënien në dispozicion të provave dhe materialeve të rastit ndaj tyre, me çka përveç të drejtës për informim në kohë, atyre u është vështirësuar edhe përgatitja efektive e mbrojtjes me qëllim të kundërshtimit të provave mbi fajësinë e tyre.
34. Prezumimi i pafajësisë si parim themelor në procedurë penale, është i përmbajtur në dispozitat e kushtetutës, ku në nenin 31, *parag.5* përcaktohet se: “Çdokush i akuzuar për vepër penale, prezumohet të jetë i pafajshëm derisa të mos dëshmohet fajësia e tij/saj, në pajtim me ligjin”. Ndërsa KPP në nenin 3, *parag.1*, për me tepër precizon se: “Çdo person i dyshuar ose që akuzohet për vepër penale konsiderohet i pafajshëm derisa të vërtetohet fajësia e tij me aktgjykim të formës së prerë të gjykatës”. Si tillë parimi i prezumimit të pafajësisë derivon edhe nga teksti dhe fryma e dokumenteve kryesore ndërkombëtare për të drejtat e njeriut si Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut (neni 11, *parag.1*.) dhe KEDNJ (neni 6, *parag.2*), të cilat janë të zbatueshme drejtpërdrejt në Republikën e Kosovës (neni 22 i kushtetutës).
35. Si i tillë, prezumimi i pafajësisë së të pandehurit në procedurën penale të Kosovës, nuk duhet të jetë vetëm i nënkuptueshëm, por duhet të shprehet nga çdo veprim i organeve të drejtësisë, ne veçanti në fazën e hetimit dhe ngritjes së aktakuzës. Në raport me rastin e ankuesve dhe raste të tjera në këtë fazë të procedurës, i takon prokurorisë që të kujdeset për ruajtjen e identitetit të personit të dyshuar/akuzuar, dhe vënia në dispozicion e aktakuzës dhe provave që e ngarkojnë, duhet të bëhet gjithmonë para se njoftimi për rastin të publikohet në media (apo edhe web faqën zyrtare).

Konstatimet kryesore të Avokatit të Popullit

36. Në këtë raport është trajtuar aspekti i të drejtave të personave të pandehur në procedurë penale, sa i përket fazës së hetimit dhe ngritjes së aktakuzës. Në përgjigje të ankesave të parashtruara nga palët në adresë të IAP, këto të drejta janë trajtuar në raport me normat ligjore në fuqi, përkatësisht e drejta për t’u informuar për aktakuzën dhe përmbajtjen e saj para dhënies së njoftimit për media, e drejta e personave të akuzuar për t’u prezumuar të pafajshëm dhe mbrojtja e dinjitetit të tyre.

37. Në bazë të analizës së rastit konkret në raport më kushtetutën, ligjet dhe dokumentët ndërkombëtare, Avokati i Popullit konstaton se nuk ka zbrastësi ligjore nga këndvështrimi i rregullimit të të drejtave të personit të pandehur në procedurë penale (në fazën e hetimit dhe ngritjes së aktakuzës), por problemi qëndron në moszbatimin e detyrimeve ligjore nga organet e drejtësisë, si në rastin e ngritjes së aktakuzës nga Prokuroria Speciale dhe publikimi në media pa njoftim paraprak të personave të përfshirë në aktakuzë.

38. Në rastin e ankuesve, Avokati i Popullit konstaton se:

- Ka shkelje të drejtës themelore të personave të pandehur në procedurë penale, për t'u informuar mbi akuzat menjëherë pas ngritjes së aktakuzës, dhe para se ky fakt të bëhet publik në media.
- Me këtë veprim të Prokurorisë Speciale, rrjedhimisht është cenuar edhe parimi i barazisë së palëve në procedurë, që siç u konstatua edhe me lartë se në sistemin akuzator që përcakton KPP, ky parim ka vlerë të posaçme për të pandehurin.
- Gjithashtu, Avokati i Popullit konstaton se dhënia e njoftimit për media për ngritje të aktakuzës pa njoftimin paraprak të personave të akuzuar, është në kundërshtim me detyrimin e prokurorisë për mbrojtjen e dinjitetit njerëzor dhe paraqet edhe cenim të parimit të njohur për prezumim të pafajësisë.
- Si përfundim, Avokati i Popullit e konsideron të domosdoshme që këto praktika të mos përsëriten në të ardhmen, në mënyrë që vendimet e organeve të drejtësisë (në këtë rast edhe Prokurorisë Speciale), veprimet procedurale dhe njoftimet mbi rastet penale të jenë në funksion të mbrojtjes së të drejtave dhe dinjitetit të palëve në procedurë, dhe rritjes së besimit të qytetarëve në sistemin e drejtësisë penale.

Rekomandimet e Avokatit të Popullit

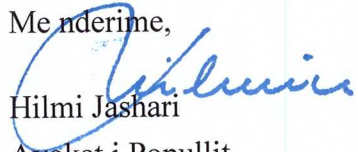
39. Në bazë të analizës së rastit dhe konstatimeve të arritura, në pajtim me nenin 135, *parag.3* të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, nenin 16, *parag.4* të Ligjit Nr. 05/L-019 për Avokatin e Popullit, Avokati i Popullit rekomandon për:

- **Këshillin Prokurorial të Kosovës dhe Kryeprokurorin e Shtetit**, që në bazë të kompetencave kushtetuese dhe ligjore të ndërmarrim masat e nevojshme:
  - që të udhëzojnë dhe mbikëqyrin respektimin e të drejtës së personave të pandehur për t'u informuar në kohë për aktakuzën kundër tyre dhe t'u mundësohet në mënyrë efikase shfrytëzimi i të drejtës ligjore për kundërshtimin e akuzave.
  - që në çdo rast të respektohet parimi i prezumimit të pafajësisë dhe mbrojtja e dinjitetit të personave pandehur në pajtim me KPP, Kushtetutën e Republikës së Kosovës dhe standardet ndërkombëtare (në veçanti KEDNJ).

- në respektim të këtyre parimeve të bëhet edhe njoftimi i publikut për fazën e hetimeve. Për rastet e ngritjes së aktakuzës, personat e akuzuar të njoftohen gjithmonë para dhënies së njoftimit në media.
- **Këshillin Gjyqësor të Kosovës:**
  - që të udhëzoj të gjitha Gjykatat Themelore në Republikën e Kosovës, në mënyrë që gjyqtarët në procedurë paraprake të kenë kujdes të shtuar për respektim rigoroz të të drejtave të personit të pandehur në fazën e hetimit dhe ngritjes së aktakuzës.
- **Institutin Gjyqësor të Kosovës:**
  - që në kuadër të programit të tyre të ofrojnë trajnime shtesë të fokusuara mbi të drejtat e personit të pandehur në fazën e hetimit dhe ngritjes së aktakuzës, në pajtim me standardet me të larta për të drejtat e njeriut.

Në pajtim me nenin 132, *parag.3* i Kushtetutës së Republikës së Kosovës (“Çdo organ, institucion ose autoritet tjetër, që ushtron pushtet legjitim në Republikën e Kosovës, është i detyruar t’u përgjigjet kërkesave të Avokatit të Popullit dhe t’i paraqesë atij/asaj të gjitha dokumentet dhe informacionet e kërkuara në pajtim me ligj.”) dhe nenin 28 të Ligjit Nr.05/L-019 për Avokatin e Popullit (“Autoritetet, të cilave Avokati i Popullit u ka drejtuar rekomandim, kërkesë ose propozim për ndërmarrjen e veprimeve konkrete, përfshirë edhe masat disiplinore, duhet të përgjigjen brenda afatit tridhjetë (30) ditor. Përgjigjja duhet të përmbajë arsyet me shkrim për veprimet e ndërmarra lidhur me çështjen në fjalë.”), mirësisht Ju lutemi të na informoni për veprimet që do të ndërmerrni lidhur me këtë çështje.

Me nderime,

Hilmi Jashari
Avokat i Popullit